

Sygn. akt IV CSK 561/19

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa R. H. i J. C.
przeciwko T. K., M. K.
i M. Spółce Jawnej w B.
o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 26 lutego 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 14 marca 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanych
kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powodów R. H. i J. C. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 marca 2019 r., sygn. akt I ACa (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparli na przesłance uregulowanej art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz

innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie skarżących istotne zagadnienie prawne w tej sprawie sprowadza się do konieczności wyjaśnienia: 1) czy spłata przez dłużnika ze środków finansowych uzyskanych z tytułu czynności fraudacyjnej niewymagalnego roszczenia dłużnika niebędącego uprzywilejowanym mocą ustawy lub umowy w sytuacji, gdy inny wierzyciel na mocy prawomocnego tytułu wykonawczego kieruje i prowadzi bezskuteczną egzekucję z majątku dłużnika stanowi pokrzywdzenie wierzyciela w rozumieniu art. 527 § 2 k.c., czy też dłużnik ma obowiązek w pierwszej kolejności zaspokoić (po uwzględnieniu roszczeń wierzycieli uprzywilejowanych) wierzycieli, których wierzytelności są wymagalne a spłata później zaciągniętych, niewymagalnych w chwili świadczenia zobowiązań stanowi pokrzywdzenie wierzycieli wcześniejszych; 2) czy częściowe spełnienie przez dłużnika świadczenia na rzecz wierzyciela ze środków przyznanych na mocy umowy kredytu odnawialnego w sytuacji, gdy cena sprzedaży zaskarżonej skargą pauliańską została wcześniej wpłacona na ten rachunek, jest tożsame z przeznaczeniem przez dłużnika ceny sprzedaży objętej skargą pauliańską na zaspokojenie wierzycieli w rozumieniu art. 527 k.c., czy też typ rachunku kredytowego odnawialnego, udzielonego dłużnikowi na warunkach określonych umową i art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, wyłącza powiązanie obciążenia rachunku bankowego dłużnika poprzez zwiększenie jego salda debetowego i uznania tą sumą rachunku bankowego wierzycieli z wcześniej wpływającą na ten rachunek ceną sprzedaży.

W pierwszym rzędzie należy wskazać, że rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych skarżącego nie może się sprowadzać do takich wątpliwości, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów w konkretnym stanie faktycznym.

Skarżący sformułowali powyższe zagadnienia prawne w oderwaniu od okoliczności faktycznych sprawy.

Sąd Najwyższy wyjaśniał już, iż o pokrzywdzeniu w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. można mówić, gdy na skutek objętej skargą pauliańską czynności prawnej dłużnik stał się w stosunku do tego wierzyciela rzeczywiście niewypłacalny, albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż przez jej dokonaniem. O ile więc występujący z takim powództwem wierzyciel nie jest uprzywilejowany, zabezpieczona na nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności hipoteką wierzytelność innego wierzyciela zmniejsza wartość tej nieruchomości, z której mogą zaspokoić się wierzyciele, których wierzytelności nie korzystają z pierwszeństwa w stosunku do wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie, bądź ewentualnie z równego im pierwszeństwa. Możliwość tylko częściowego zaspokojenia się z przedmiotu zaskarżonej czynności nie ogranicza uprawnienia do zaskarżenia skargą tylko tej jej części, która odpowiada możliwości zaspokojenia, lecz może objąć powództwem całą czynność i ze względu na całą wierzytelność (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 1336/00, nie publ., z dnia 15 czerwca 2007 r., II CSK 93/07, nie publ., z dnia 13 października 2006 r., III CSK 58/06, OSNC 2007/9/136, z dnia 29 września 2011 r., IV CSK 99/11, nie publ.).

W ramach skargi pauliańskiej, ciężar dowodu, że dłużnik po wyzbyciu się najbardziej wartościowych składników majątkowych, dysponuje innym mieniem, z którego wierzyciel może się zaspokoić, spoczywa na osobie trzeciej, która w wyniku skarżonej czynności uzyskała korzyść majątkową (art. 533 *in fine* k.c.). W przypadku, gdy w zamian za nabyte przez osobę trzecią składniki majątkowe dłużnik otrzymał ekwiwalent, przerzucenie ciężaru dowodu na osobę trzecią następuje, jeśli z okoliczności sprawy wynika, że zamiarem dłużnika dokonującego skarżonej czynności prawnej było uniemożliwienie skierowania egzekucji właśnie do tego zbywanego przedmiotu majątkowego, a przez to pokrzywdzenie wierzyciela. W takiej sytuacji, nie jest wystarczające ogólne powołanie się przez osobę trzecią na ten ekwiwalent, ale należy wykazać, że zważywszy na rodzaj tego ekwiwalentu oraz prowadzenie z niego egzekucji przez innych wierzycieli, wierzyciel, który zaskarżył czynność prawną w trybie skargi pauliańskiej zostałaby, przy uwzględnieniu zasad pierwszeństwa egzekucyjnego, przewidzianych w art. 1025 § 1 k.p.c. zaspokojony w takim lub przynajmniej w zbliżonym zakresie, jak gdyby prowadził egzekucję ze zbytego w wyniku zaskarżonej czynności prawnej

składnika majątkowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2019 r., V CSK 658/17, nie publ.).

Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), wynika że dłużnik powodów K. A. miał zobowiązania w stosunku do wierzycieli w kwocie ok. 5 500 000 zł, w tym w odniesieniu do powodów w kwocie 2 227 868,01 zł. W szczególności, dłużnik powodów miał zaległości podatkowe wobec Urzędu Skarbowego oraz zaległości w płatności składek ubezpieczeniowych wobec ZUS, przy czym przedstawione dane dotyczące tych zaległości wskazują, iż zobowiązania te były znacznie wyższe niż kwota uzyskana przez dłużnika od pozwanej spółki z tytułu dokonania zaskarżonej przez powodów umowy sprzedaży ciągnika samochodowego marki V. (k. 105, 112 i n.). Do tych zobowiązań, na rzecz US i ZUS, ze względu na ich rodzaj (podatki i składki ubezpieczeniowe) mają zastosowanie przepisy ustawy - Ordynacja podatkowa (zob. również art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 300), co oznacza, że w stosunku do wierzytelności powodów miały charakter uprzywilejowany (art. 1025 § 1 pkt 7 i 9 k.p.c.).

Niezależnie od powyższych uwag, trzeba zauważyć, iż według uzupełniających ustaleń faktycznych Sądu drugiej instancji, pozwana spółka na poczet ceny nabycia (234 930 zł) od dłużnika powodów ciągnika samochodowego wpłaciła: w dniu 1 lipca 2013 r. kwotę 5 000 zł, w dniu 8 lipca 2013 r. kwotę 50 000 zł, a w dniu 29 sierpnia 2013 r. kwotę 175 730 zł oraz kwotę 4 200 zł. Wpłaty w kwotach 5 000 zł, 50 000 zł i 175 730 zł były dokonywane na rachunek bankowy dłużnika, zaś kwota 4 200 zł była wpłatą gotówkową. W rachunku bieżącym, na który były dokonywane powyższe wpłaty dłużnik miał udzielony tzw. kredyt odnawialny. Z tego rachunku dłużnik powodów K. A. w dniach 2 i 3 lipca 2013 r. dokonał przelewu na rachunek firmy powodów kwot po 20 000 zł, w dniu 8 lipca 2013 r. kwoty 150 000 zł, w dniu 18 lipca 2013 r. kwoty 100 000 zł, w dniu 24 lipca 2013 r. kwoty 50 000 zł. Z kolei w dniach 29 i 30 sierpnia 2013 r. przelał kwoty po 20 000 zł (w sierpniu 2013 r. dokonał ponadto przelewów na kwotę 40 000 zł), zaś w dniach 3 i 4 września po 10 000 zł, 16 września 2013 r. kwotę 30 000 zł, 23 września 2013 r. kwotę 25 000 zł, a następnego dnia kwotę 13 000 zł. Łącznie w lipcu 2013 r. dokonał przelewów na kwotę 340 000 zł, w sierpniu 2013 r.

na kwotę 80 000 zł, we wrześniu 2013 r. na kwotę 138 000 zł, a w październiku 2013 r. na kwotę 65 000 zł. Łączne wpłaty z tego rachunku na rzecz powodów w okresie od czerwca 2013 r. do października 2013 r. wyniosły 1 263 000 zł.

Z powyższych ustaleń wynika, że na rzecz powodów dłużnik z tego rachunku przełał wyższą kwotę, niż ta która wpłynęła na ten rachunek od pozwanej spółki jako cena sprzedaży pojazdu. Osobą uprawnioną do dysponowania środkami finansowymi wpłaconymi przez stronę pozwaną na poczet ceny nabycia pojazdu, które wpływały na rachunek bankowy, był K. A.. Okoliczność, że w rachunku tym miał on udzielony kredyt odnawialny nie zmienia tego, gdyż K.A. mógł tymi środkami w granicach przyznanego mu przez bank limitu dysponować, skoro umowa kredytu odnawianego w rachunku bieżącym obowiązywała. Zbieżność dat wpłat na ten rachunek przez stronę pozwaną i dat przelewów dokonywanych przez K. A. na rzecz powodów z tego rachunku, dowodzi, że spłata zaległych zobowiązań K. A. w stosunku do powodów następowała ze środków, które otrzymał od strony pozwanej na poczet ceny nabycia pojazdu.

W razie braku wpłat środków pieniężnych przez stronę pozwaną na poczet ceny zakupu pojazdu na ten rachunek, w sytuacji wyczerpania przyznanego dłużnikowi powodów limitu debetowego, oznaczałoby, że dłużnik nie mógłby wypłacić tych środków powodom z tego rachunku. W konsekwencji dokonanie objętej skargą pauliańską czynności prawnej nie mogło doprowadzić do pokrzywdzenia powodów, skoro ze środków uzyskanych przez K. A. od strony pozwanej, w zamian za jego świadczenie, dokonywał wpłat na ich rzecz.

Należy też zaznaczyć, że pomijając już reguły pierwszeństwa egzekucyjnego, przy ogólnej kwocie zadłużenia na rzecz wierzycieli - ok. 5 500 000 zł i założeniu równego pierwszeństwa wszystkich wierzycieli, powodowie z ceny pojazdu (234 930 zł) mogliby liczyć na zaspokojenie w ok. 40% (czyli w stosunku, w jakim kwota ich wierzytelności 2 227 868,01 zł pozostaje do kwoty 5 500 000 zł), czyli ok. 95 000 zł. Z przedłożonego wyciągu z rachunku bankowego wynika, że pomiędzy dokonanymi przez pozwaną spółkę wpłatami: kwoty 5 000 zł (1 lipca 2013 r.), 50 000 zł (8 lipca 2013 r.) i 40 000 zł (z kwoty 175 730 zł wpłaconej w dniu 29 sierpnia 2013 r.), w zakresie przelanych przez dłużnika na rzecz powodów z tego rachunku kwot 5 000 zł. 50 000 zł i 40 000 zł, istnieje bezpośredni związek

tak w zakresie dat jak i faktu, iż kwoty te, w zakresie wpłat i wypłat, mieszczą się też w dopuszczalnym limicie kredytowym (wypłata kwoty 5 000 zł, mieści się w wypłaconej kwocie 20 000 zł k. 426-427; wpłata kwoty 50 000 zł mieści się w wypłaconej kwocie 150 000 zł k. 427-428, z wpłaty w kwocie 175 730 zł wypłacono dwukrotnie po 20 000 zł k. 439).

Podnoszona przez powodów okoliczność, iż środki na tym rachunku, w zakresie salda debetowego nie podlegały egzekucji nie może prowadzić do tezy o ich pokrzywdzeniu, gdyż otrzymali od dłużnika środki z tego rachunku, na który pieniądze wpłynęły od pozwanej spółki z tytułu ceny sprzedaży. W takiej sytuacji umożliwienie powodom zaspokojenia się z tego pojazdu oznaczałoby, że powodowie w istocie drugi raz uzyskaliby zaspokojenie z tego przedmiotu majątkowego; pierwszy raz, gdy po wpłatach strony pozwanej na poczet ceny, na rachunek dłużnika powodów, z tego rachunku dłużnik przelał na ich rzecz środki na poczet ich wierzytelności, o ochronę której wystąpili w niniejszym procesie, zaś drugi raz w wypadku umożliwienia im skierowania egzekucji do tego przedmiotu majątkowego, na skutek uwzględnienia skargi pauliańskiej.

Już tylko marginalnie należy zauważyć, że zapisy przedstawionego wydruku z rachunku bankowego (k. 422 i n.), z którego Sąd drugiej instancji przeprowadził dowód (k. 562), wywołuje zasadniczą wątpliwość, czy dłużnik równomiernie zaspakajał wierzycieli, pomijając już uprzywilejowanie niektórych z nich, nie preferując w ten sposób nadmiernie powodów kosztem pozostałych wierzycieli. Z ustaleń Sądu *meriti* wynika, że dłużnik wypłacił na rzecz powodów 1 263 000 zł (przy ogólnym zadłużeniu 2 227 868 zł), co przekracza 50%. Takiej proporcji nie sposób odnieść do innych wierzycieli, jeśli uwzględni się całość wypłat. Mianowicie jeśli wierzytelności pozostałych wierzycieli wyniosły ok. 3 272 132 zł (5 500 000 - 2 227 868), to powinni być zaspokojeni w łącznej kwocie ponad 1 700 000 zł - rzecz oczywista, w skład tej kwoty nie mogą być wliczane kwoty wypłat na bieżącą działalność dłużnika.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się

wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r. poz. 265, w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. poz. 1667).

jw